

- створення у дитячих громадських об'єднаннях виховуючого середовища, яке сприяє розвитку мотивації до діяльності з формування громадянських якостей і самовиховання підлітків у зазначених об'єднаннях;

- діагностичне забезпечення методики виховання громадянських якостей підлітків в дитячих громадських об'єднаннях.

Отже, діяльність дитячого громадського об'єднання ми розглядаємо як цілісну систему, метою функціонування якої є сприяння гуманістичному розвитку особистості. Зміст діяльності дитячих громадських об'єднань визначається метою і спрямованістю цієї діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Валгаева И. А. Становление и развитие взаимоотношений взрослых и детей в общественных объединениях : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Валгаева Инна Александровна. – М., 1994. – 183 с.
2. Волохов А. В. Вариативно-програмный подход к социализации личности ребёнка в детских организациях : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Волохов Алексей Васильевич. – Казань, 1992. – 183 с.
3. Каган М. С. Человеческая деятельность / М. С. Каган. // Опыт системного анализа. – М. : Политиздат, 1974. – 328 с.
4. Карпенко О. Г. Соціальне становлення особистості підлітка в тимчасових об'єднаннях за інтересами : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Карпенко Олена Георгіївна. – К., 1999. – 191 с.
5. Сабитова Г. В. Психолого-педагогические аспекты деятельности детских общественных организаций в современных условиях : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Сабитова Галина Валентиновна. – М., 1992. – 209 с.
6. Социокинетика: книга о социальном движении в детской среде : [в 2 ч.] / сост. и ред. Т. В. Трухачёва, А. Г. Кирпичник. – М. : ТПКА, 2000. – Ч. 1. – 240 с.
7. Харченко С. Я. Социально-педагогические основы подготовки учителя к работе с детскими общественными объединениями : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Харченко Сергей Яковлевич. – М., 1993. – 334 с.

Аннотация

Л.И.Романовская

Детские общественные объединения как способ педагогического влияния на социальную активность детей и подростков

В этой статье рассматривается проблема формирования гражданских качеств личности члена детского общественного объединения как базовой основы стимуляции его социальной активности. Анализируется структура гражданских качеств личности, методика ихнего формирования в процессе деятельности детских общественных объединений.

Ключевые слова: *детские общественные объединения, гражданские качества, социальная активность.*

Summary

L.I.Romanovs'ka

Non-Governmental Children's Organizations as a Means of Pedagogical Influence on the Social Activity of Children and Teenagers

The article deals with the problem of forming of sivil qualities of the members of the non-governmental children's organization as a basic of social activity stimulation. The structure of sivil characteristics of a personality, methods of their formation in the process of work of the children's organization has been analyzed.

Key words: *non-governmental children's organizations, sivil skills, social activity.*

Дата надходження статті:

„22” вересня 2009 р.

УДК 371.134+785.6 (045)

М.Ф.РУЖИЦЬКА,
старший викладач
(м.Хмельницький)

Психологічна підготовка майбутнього вчителя музики до концертних виступів як спосіб удосконалення виконавської майстерності

У статті розглянуто динамічну структуру особистості музиканта-виконавця, проаналізовано і систематизовано виконавські проблеми, характерні для музикантів різних типів темпераменту. Запропоновано декілька методичних прийомів подолання негативних форм естрадного хвилювання, які можуть допомогти молодим виконавцям різних фахів, безпосередньо і майбутнім вчителям музики, у психологічній підготовці до концертних виступів, що сприятиме удосконаленню їх музично-виконавської майстерності.

Ключові слова: *психологічна підготовка, виконавська майстерність, майбутній вчитель музики, концертні виступи, сценічне хвилювання, сценічний стан.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Збереження духовності української нації потребує підготовки нової генерації вчителів музики, педагогів-музикантів ХХІ століття, спроможних залучити молодь до глибокого пізнання і художнього спілкування з музичним мистецтвом.

Рівень професійної кваліфікації вчителя музики особливо яскраво виявляється на етапі організації слухання школярами „живої” музики, коли синтез педагогічного і виконавського компонентів діяльності

вчителя дозволяє досягти художнього впливу музичного мистецтва на особистість, сприяє творчій взаємодії вчителя із учнями [7, с.6].

За умови власноручного виконання музичного твору майстерність учителя музики, окрім педагогічного, має виконавський аспект, адже процес втілювання художньої ідеї у реальному звучанні потребує особистісної участі педагога-музиканта.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Практика багаторічної педагогічної роботи показала, що в процесі удосконалення виконавської майстерності майбутніх вчителів музики особливо серйозною є проблема їх психологічної підготовки до концертних виступів. Адже саме через вплив негативних форм сценічного хвилювання більшість студентів недосконало володіють собою і музичним інструментом під час виступів на естраді. Ґрунтовне з'ясування проблеми психологічної підготовки виконавця до концертних виступів містять дослідження у галузі теорії та історії музичного виконавства (В.В.Белікова, Л.А.Баренбойм, І.М.Коган, Г.Г.Нейгауз, С.І.Савшинський, С.Є.Фейнберг, тощо) і музикознавства (Б.В.Асаф'єв, Ю.А.Кремльов, Г.М.Падалка, О.М.Щолокова та інші).

Проте аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що рекомендації щодо психологічної підготовки будь-якого виконавця, в тому числі і студентів-музикантів педагогічних вузів, до концертних виступів до сьогодні не систематизовані і не об'єднані в самостійний розділ фахової методики. Ця проблема також не знайшла у повному обсязі відображення в Програмі курсу методики навчання гри на фортепіано та Програмі інтегрованого курсу „ОМІ” (фортепіано).

Зазначимо, що автор даної статті за фахом є викладачем класу фортепіано, однак, вважає, що аналіз і систематизація виконавських проблем, характерних для музикантів різних типів темпераменту, а також сукупність декількох методичних прийомів, запропонованих для подолання негативних форм сценічного хвилювання, можуть бути корисними як музикантам різних виконавських спеціальностей, так і студентам педагогічних вузів в процесі всіх видів їх виконавської діяльності (співу, диригування, гри на різних музичних інструментах).

Формулювання цілей статті... *Мета статті* – проаналізувати і систематизувати виконавські проблеми, що є характерними для музикантів різного типу темпераменту, а також запропонувати сукупність декількох методичних прийомів, які б сприяли подоланню негативних форм сценічного хвилювання, притаманного не лише студентам-музикантам педагогічних вузів, але й виконавцям різних музичних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу... Деякі музиканти розглядають сценічний стан виконавця як наслідок особливостей його нервової системи та рекомендують виконавцям, що страждають від шкідливих форм естрадного хвилювання, аутосугестивні вправи, запозичені із спортивної психології [6, с.73].

Адже передстартове хвилювання спортсмена і сценічне хвилювання будь-якого виконавця мають багато подібних рис. Але те загальне, що їх об'єднує, не розповсюджується на глибинні особливості професійної діяльності. Деякі піаністи бажаючи набутти здатності виконати музичний твір без помилок в будь-якому стані організму, застосовують в репетиційній роботі систему спеціальних вправ, запозичених із спорту. Перед початком репетиції вони виконують повороти коло осі, роблять стрибки з присіданнями, а після цього намагаються виконати музичний твір у стані фізичної й емоційної напруги.

Не вважаю, що такого роду вправи можуть сприяти високому художньому результату. Адже музиканту значно важливіше тренувати стійкість до тих психічних перешкод, які характерні для виконавської діяльності. І зовсім неприпустимими є такі поради спортивних психологів для вокалістів і духовиків.

Деякі музиканти стверджують, що перед виступом корисні самонавіювання і аутотренінг. Досвід показує, що це не заважає, а іноді й допомагає.

Відомий музикант-виконавець Д.Д.Благой вважає, що особливості того чи іншого сценічного стану визначаються не стільки властивостями нервової системи, скільки інтелектуально-творчими якостями особистості. На його думку, головні „ліки” від згубних наслідків шкідливих форм естрадного хвилювання полягають в „осмисленні величі музики, в почутті глибокої пошани до композитора” [2, с.64]. Але схиляння перед прекрасною музикою та її творцем також не завжди звільняють виконавця від страху перед можливими помилками.

Не існує двох виконавців, які б зазнавали однакового психологічного стану в момент виходу на естраду. Один боїться забути текст, інший збентежений емоційною атмосферою в аудиторії слухачів, дехто перебільшує свої реальні естрадно-виконавські можливості, а хтось відчуває стан творчого підйому тощо.

Неможливо пояснити виникнення того чи іншого сценічного стану виконавця, зважаючи тільки на особливості нервової системи, або тільки на інтелектуально-творчі якості. Необхідно враховувати всі сторони динамічної структури особистості.

Розробкою динамічної структури особистості займалось багато психологів [1, с.88; 5, с.43; 4, с.16].

Найбільшого визнання здобула концепція К.К.Платонова, відповідно до якої всі особливості кожної особистості вкладаються в чотири підструктури, узагальнено названі автором – досвід, психічні процеси, біопсихічні якості [8, с.32]

Динамічна структура особистості музиканта може також складатися із чотирьох підструктур і виглядати наступним чином:

1. Психологічна установка на потребу в музично-виконавській діяльності.

2. Творчий досвід виконавця, його професійні знання.

3. Особливості психологічних процесів (виконавська увага, воля, слухові уявлення, оптимальний для творчості рівень емоційного збудження).

4. Типологічні особливості вищої нервової діяльності, темперамент.

В даній статті зосередимось на більш детальному аналізі четвертої підструктури – „типологічні властивості вищої нервової діяльності, темперамент”.

У музично-виконавській діяльності спостерігається така закономірність: музиканти, які мають сильний неврівноважений тип нервової системи, частіше ніж інші відчувають сценічний стан, що нагадує „передстартову лихоманку”. Виконавці з сильною інертною системою вищої нервової діяльності частіше впадають в стан творчої апатії. Складніше за інших долають нездорові форми сценічного хвилювання музиканти зі слабким типом нервової системи.

На думку автора, у музичному виконавстві досягти успіху можуть люди з будь-яким типом вищої нервової діяльності. До прикладу, якщо виконавська діяльність музиканта зі слабким типом темпераменту постійно спрямована на переборювання і подолання негативних властивостей психіки, то з часом його нервова система пристосовується до умов творчої роботи. Отже, тип темпераменту не є визначальним фактором в музично-виконавській діяльності.

Відомо, що у кожного музиканта свій власний неповторний стиль роботи над твором. Одному при вивченні нотного тексту необхідно більше уваги приділяти проблемі ритму, іншому необхідно стежити за якістю звуку, третій багато часу витрачає на заучування нотного тексту напам'ять тощо. Існують виконавці, які під час репетицій довго працюють над ліричними частинами твору, інші більше уваги приділяють тренуванню у виконанні вольових інтонацій. Отже, у кожного свої проблеми і складнощі:

1. Виконавці-сангвініки. Емоційне домінує над раціональним. Працюють нерівномірно – перед виступом багато, з захопленням, після виступу – навпаки. Добре адаптуються до незвичних умов роботи. Сценічні невдачі переживають відносно легко.

2. Виконавці-флегматики. У них відносно небагата шкала динамічних відтінків. Вони нерідко недостатньо артистичні у виконанні. Іноді вони уповільнюють темп. Не виявляють ініціативу в організації своїх виступів. Спираються на попередньо напрацьовані виконавські навички. Працюють методично, спокійно. Менше за інших підпадають під вплив негативних форм естрадного хвилювання.

3. Виконавці-холерики. При вивченні творів їм важко досягати єдності емоційного і раціонального. У виконавській інтерпретації виявляється вольове начало, гра на інструменті вирізняється високим артистизмом, виразністю. Можуть при виконанні прискорювати темп, скорочувати паузи, довгі тривалості. Важко переживають сценічні невдачі.

4. Виконавці-меланхоліки. Уважно відпрацьовують деталі виконавської інтерпретації, але їм нерідко недостає масштабності мислення, артистичної свободи, творчої сміливості. Повільно адаптуються до незвичних умов роботи. Особливо важко страждають від негативних форм сценічного хвилювання. Сценічні невдачі переживають дуже хворобливо.

Відомо, що в чистому вигляді темпераменти зустрічаються відносно рідко, до того ж щоденне розв'язання подібних виконавських проблем, постійне виконання однакових творчих задач поступово змінює психіку людини на краще.

Отже, універсальних „рецептів” на подолання негативних форм сценічного хвилювання не існує. Обираючи ті чи інші форми психологічної підготовки, необхідно враховувати індивідуальні особливості психіки виконавця. Успіх досягається значно легше, якщо виконавець знає і враховує структуру сторін особистості, які формують сценічний стан.

Для удосконалення виконавської майстерності майбутніх вчителів музики можна запропонувати такі методичні прийоми психологічної підготовки до концертних виступів:

- музиканти, котрі під час концертного виступу не можуть зосередитися на творчих завданнях, потребують самонавіювання;

- музиканти, котрі панічно бояться випадкових помилок, мають зрозуміти, що оцінювати художника необхідно за його досягненнями, а не за промахами і недоліками;

- музиканти, у яких перед виходом на сцену згасає інтерес до виступу, мають оберігати свої фізичні і духовні сили;

- і, зрештою, музикантам, які губляться в емоційній атмосфері слухацької аудиторії, можна запропонувати особливий прийом психологічної підготовки [3, с.58-59]: дуже корисно на репетиціях силою уяви перенести себе на естраду, навіяти собі стан творчого хвилювання, свята, і в цьому стані

виконати програму, не аналізуючи своє самопочуття під час гри. Зрозуміло, що така репетиція можлива лише за умови досконалого оволодіння музичним твором.

Відтак, розуміння таких істин може значно полегшити психологічну підготовку до виступу на естраді студентів-виконавців.

Зазначимо, що для самостійного визначення слабких сторін своєї творчої індивідуальності і вибору найбільш корисних для себе методичних прийомів психологічної підготовки до концертного виступу, необхідно володіти методико-психологічними знаннями і значним педагогічним досвідом.

Висновки... На нашу думку, розробка динамічної структури особистості музиканта-виконавця, аналіз і систематизація виконавських проблем і труднощів, характерних для музикантів різних типів темпераменту, рекомендація декількох методичних прийомів подолання негативних форм естрадного хвилювання допоможуть молодим виконавцям різних фахів, безпосередньо і майбутнім вчителям музики, у психологічній підготовці до концертних виступів, що сприятиме удосконаленню їх музично-виконавської майстерності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ананьев В. Г. Человек как предмет познания / В. Г. Ананьев. – Л., 1968. – С.88.
2. Благой Д. Д. О музыке... вне музыки / Д. Д. Благой // Советская музыка. – 1972. – №5. – С.64.
3. Барунбойм Л. А. Музыкальная педагогика и исполнительство / Л. А. Барунбойм. – Л., 1974. – С.52.
4. Гофман И. Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре / И. Гофман. – М., 1961. – С.174-175.
5. Ковалёв Г. М. Психология личности : [3-е изд.] / Г. М. Ковалёв. – М., 1970. – С.43.
6. Петрушин В. И. Артистизм – это и тренировка! / В. И. Петрушин // Советская музыка. – 1971. – №12. – С.73.
7. Мостова І. В. Формування педагогічно-виконавської майстерності майбутніх вчителів музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / І. В. Мостова. – Луганськ, 1998.
8. Платонов К. К. Психология : [учеб. для инж.-пед. работн.] / Платонов К. К., Голубев Г. Г. – М., 1977. – С.32.

Аннотация

М.Ф.Ружицкая

Психологическая подготовка будущего учителя музыки к концертным выступлениям как способ усовершенствования исполнительского мастерства

В статье рассмотрена динамическая структура личности музыканта-исполнителя, проанализированы и систематизированы исполнительские проблемы, характерные для музыкантов разных типов темперамента. Предложено несколько методических приемов преодоления негативных форм эстрадного волнения, которые могут помочь молодым исполнителям различных специальностей, непосредственно и будущим учителям музыки в психологической подготовке к концертным выступлениям, что будет способствовать усовершенствованию их музыкально-исполнительского мастерства.

Ключевые слова: *психологическая подготовка, исполнительское мастерство, будущий учитель музыки, концертные выступления, сценическое волнение, сценическое состояние.*

Summary

М.F.Ruzhyts'ka

Psychological Preparation of the Future Teacher of Music to Concert Performing as a Means of Masterly Performance Improvement

The dynamic structure of a musician-performer personality is studied in the article, performing problems characteristic to musicians of different temperaments are also systematized and analyzed. Some methodical ways of negative forms of stage agitation overcoming, being able to help young performers of different specialities including future teachers of music in psychological preparation to concert performing, which will benefit the improvement of their music-performing proficiency, are offered.

Key words: *psychological preparation, masterly performance, future teacher of music, concert performing, stage agitation, stage state.*

Дата надходження статті:

„23” листопада 2009 р.